

La gent gran, testimonis del segle

Han viscut la guerra i la postguerra. Han suportat la dictadura, la privació, les mancances de l'època. N'hi ha que són centenaris. Mantenen, encara, una il·lusió encoratjadora per la vida. Són els nostres majors, els testimonis d'un segle que ara tot just acaba.

Joan Riudavets Moll

És l'home, potser, més vell de Menorca. És d'una edat prodigiosa, té 110 anys, i ha vist desfilars el segle XX, de l'illa estant. No en fa, de la centúria, cap anàlisi intel·lectualitzada, però, en canvi, n'és un testimoni vital força excepcional.

Joan Riudavets viu a la vila minúscula i silenciosa des Migjorn Gran, a l'illa de Menorca. Hi fa una vida sense forrolla, quieta i envoltada de la paciència de Job i la longevitat de Matusalem. Va néixer el 15 de desembre de 1889. Tot el segle XX, per tant, resta, panoràmicament, situat sota la seva mirada, sota el seu record conscient. Quan s'endegà el nou-cents, Riudavets ja feia onze anys que campava pel món, sa i adret. Bé, evitem hipèrbols retòriques: campava el món en el sentit més immediat i circumdant del mot, perquè val a dir que només ha sortit de Menorca tres o quatre vegades, a tot estirar, cinc. Un parell per visitar els metges de Palma i la resta, quan era jove, a Barcelona. No coneix, gairebé gens, la geografia terrestre: vull dir la dimensió espacial de l'existència humana. Ara bé: en dimensió temporal, ningú no li guanya. N'és el degà —l'home més provecte—, si més no a la contrada balear, i fins, tal volta, arreu de tota l'àrea lingüística catalana.

“Miri, jo censur que hi hagi hagut tan poca llibertat. En la meua modesta forma de veure les coses,

sempre m'he sentit sensible a l'existència d'una bona i estricta justícia, perquè la justícia és allò que ens facilita la vida, socialment parlant, i, així, també censur no haver-ne fet un millor ús.” Riudavets s'incorpora de la butaca en què passa les tardes d'hivern, i fa un gest de reafirmació amb la mà. Sobre la taula de braser hi ha un parell de diaris del dia i una lupa. Avui, en la llarga estació solsticial del

“Abans havíem de fer feina fins que ens aguantàvem drets. Açò ha canviat. L'home ha avançat en un grau considerable, és magnífic.”

fred en què roman a casa, tota la seva comunicació exterior la fa a través dels mitjans de premsa.

Enfilall laberíntic. Riudavets ha viscut un enfilall de règims: la restauració de Cánovas i Sagasta, la regència de María Cristina, la monarquia d'Alfons XIII, la dictadura de Primo de Rivera, la II República, la dictadura de Franco i la monarquia parlamentària de Joan Carles I. Riudavets, que es defineix com un amant de la llibertat, la democràcia i el republicanisme, la

menta l'expedient convuls que ha escrit el segle en matèria política: “La república la vam perdre per no saber acceptar els de dretes.” Aquesta constant espanyola sempre li ha dolgut. Molts dels errors han vingut pel cantó de la manca de tolerància, i per fer-ne un ús a la biorxa, pervers, de la llibertat. “Jo no he volgut mai disfrutar la llibertat per fer mal als altres. No record, en la meua llarga vida, haver contribuït al sofriment d'un altre, o d'haver-lo consentit. Repetesc que som molt de la llibertat, però m'agrada que la gent l'entengui, la llibertat: vull dir que mai no sigui a costa de perjudicar els altres.”

Ara, Riudavets creu que la democràcia s'ha consolidat de debò. Respecta explícitament l'obra política del rei, malgrat la seva fidelitat coral a les formes republicanes de govern. Se sent content de l'estabilitat del sistema, tesat amb una solidesa que, potser, no troba cap antecedent similar en els cent anys immediats. És el seu un esperit convençut i recalcitrant que la vida de la humanitat sempre progressa, sistemàticament, malgrat les inevitables reculades. “No cregui, desconfii d'aquells que diuen que qualsevol temps passat va ser millor”, assegura Riudavets, perfectament contrari al pessimisme elegíac del Jorge Manrique de les *Coplas*. En aquest sentit, l'estampa que de si mateix dibuixa el segle XX li sembla una prova irrefutable de l'avanç constant del món, sobretot en l'aspecte material. Altra cosa és en l'aspecte moral, perquè cal reconèixer que el progrés ex-

tern no ha sabut combatre eficaçment "els mals vicis". Diu Riudavets que "són els mals vicis allò que ocasiona les pitjors contrarietats dels homos". I agrega aquesta reflexió: "Encara no hem sabut evitar tot el que atempta contra la humanitat: guerres, violències, terror, corrupcions, etcètera. Són formes negatives que han seguit acompanyant-nos, i que potser encara duraran en el futur."

Avenç cultural. Ara bé, la cultura i l'educació han avançat en una proporció fenomenal, com mai no ho havien conegut ni les societats ni les civilitzacions d'abans. A Riudavets se li encenen com calius els ulls blaus quan esmenta els progressos en una matèria que li és molt estimada: la universalització de l'educació. Pensa que rebre cultura i formació intel·lectual és l'únic camí eficaç per assolir un model d'homes i dones cada cop més lliures, amb major criteri per a jutjar i actuar amb encerts i justícia. Venturosament, "estem subjectes als avanços: d'açò no hi ha dubtes". "Per a mi —explica— el principal, el número u, ha estat l'electricitat: és una de les grans conquestes que ha duit aparellada moltíssimes coses, i que ha repercutit en tots els camps: la producció econòmica i el treball, el benestar, els nous invents, els transports, les comunicacions, la medicina..., tot parteix del descobriment de l'electricitat, que no existia, a Menorca, quan vaig venir al món i que, de llavors ençà, he vist aparèixer a tots els racons de l'illa. A mi em va admirar el primer dia i, ara encara, pens que ha estat un avanç fonamental, extraordinari". "Li confessaré —que fa, abaixant el to de veu, com xiuxiuejant-nos la revelació— que m'admiren els telèfons mòbils: és un fet que no té preu, i, és clar, quan veus aquestes coses, saps que en fa, de vessa, morir-se!"

Menorca i el segle. L'opinió sobre el segle, referida a l'illa de Menorca, no és substancialment distinta a la que expressa des del punt de vista general. No li passa per alt, però, l'enorme transformació que ha suposat l'economia turística i el

Joan Riudavets Moll a casa seva des Migjorn Gran (Menorca).

Avui dia, tota la seva comunicació exterior la fa a través dels mitjans de premsa. Diàriament, s'informa de les notícies i l'actualitat de dins i de fora de l'illa.

model terciaritzat de producció. Ell prové —per les arrels de la seva naixença— d'una Menorca que just havia començat d'establir les bases del sistema capitalista de producció. Convivien la societat rural i la pre-industrial. Després, durant les primeres dècades del XX, veié penetrar a Menorca les formes purament industrials —la sabata en fou el gran símbol—, seguida de la colossal expansió del desenvolupisme en plena fortalesa política del franquisme. I, ara, en aquest ocàs de la centúria, assisteix, més aviat poc incrèdul, al predomini espectacular del turisme i l'ocupació del territori. Tot i que li dol la destrucció dels recursos, "en una proporció sense precedents", matisa, entén les transformacions com el camí ineluctable del progrés. "És el mateix progrés que ha duit agregada la protecció social, que és tan important." "Abans hàviem de fer feina fins que ens aguantàvem drets. Açò ha canviat, i ha canviat molt, a nivells inimaginables. L'home ha avançat, en el seu alliberament, en un grau considerable, i açò em sembla positiu, magnífic. Som de l'opinió que, cada any,

anam per endavant; el món no s'atura mai, i tots anam guanyant sempre, sense que no vulgui dir que hi ha excepcions." "I vostè, amic meu, sabrà dispensar totes les inconcrecions amb què he contestat les preguntes d'un assumpte tan complicat, però em comprendrà si li dic que quan un és als 110 anys, ja no discorre com un jove."

Riudavets traça un somrís subtil, dolç, marcadament saujà, i, abans de fer l'arreveure, ens convida a uns pastissos i un glop de moscatell. Alça la copa i el frec a frec del cristall de les dues copes actua de salutació sonora, joiosa, encoratjada, del segle que ben aviat ens atenyarà. Riudavets, tranquil i serè, no té pas cap mena de pressa. L'esperarà clarivident i modest, sense sortir des Migjorn Gran, talment com ha sabut estar-se entre els vius 110 anys. "Amb modèstia puc dir-li que tot juga —Riudavets mostra el moviment de les articulacions—, puc llegir, escriure i no tenc res que em faci mal." Tampoc el segle li n'ha fet, com resulta d'una obvietat innecessària i explícita.

Jordi Alzina